

Gledališki list SLG Celje. Sezona 1966/67, št. 10. Izdalo in založilo Slovensko ljudsko gledališče Celje. Predstavniki: upravniki Slavko Belak. Urednik: Janez Žmavc. Foto: Viktor Berk. Naklada 2000 izvodov. Cena: 0,50 N-din. Tisk »Celjski tisk« Celje.

SLOVENSKO LJUDSKO GLEDALIŠČE CELJE

BRATKO KREFT

CELJSKI GROFJE

Drama iz življenja srednjeveških fevdalcev, katerim
so tlačanili naši predniki

Režija: BRANKO GOMBAČ

Scena: Avgust Lavrenčič

Kostumi: Mija Jarčeva in Milena Kumrova

Glasba: Marjan Vodopivec

Koreografija: Metod Jeras

Lektor: Majda Križajeva

Herman II., grof celjski etc.	— Sandi Krošl
Friderik, njegov sin	— Štefan Volf
Barbara, kraljica ogrska, njegova hči	— Mija Mencejeva
Ulrik, sin grofa Friderika iz zakona z Elizabeto Frankopanko	— Franci Gabrovšek
Veronika, druga žena Friderikova	— Marjanca Krošlova
Jošt von Helfenberg, poveljnik celjskih čet	— Jože Pristov
Pater Gregor, minorit, Hermanov dvorni kaplan	— Branko Grubar
Eneas Silvius Piccolomini, osebni tajnik kanclerja Schlicka	— Anton Petje k. g.
Sodnik	— Marjan Dolinar
Pravdač	— Andrej Nahtigal
Orožar	— Cveto Vernik
Pekovski mojster	— Borut Alujevič
Trgovec	— Jože Zagoričnik
Gvardijan celjskih minoritov	— Bruno Vodopivec
Padar	— Drago Kastelic
Kmetica	— Anica Kumrova
Glas kmeta	— Boleslav Simoniti
Patri, vojaki, dvorjani, dvorjanke	

**Premiera na prvem srečanju dolenjskih izseljencev
24. junija 1967 v Kostanjevici ob Krki.**

Sepetalka: Anica Kumer — Vodji predstave: Stanko Jost in Boleslav Simoniti — Tehnično vodstvo: Franjo Cesar — Razsvetljava: Bogo Les — Krojaška dela: Amalija Palirjeva, Jože Gobec in Oto Čerček — Slikarska dela: Ivan Dečman — Frizerska dela: Vera Srakar — Rekviziterska dela: Ivan Jeram — Čevljarska dela: Konrad Faktor — Odrski mojster: Franc Klobučar: Garderoba: Angela Korošec.

**Sandi Krošl
in Mija
Mencejeva
na skušnji**

»Celjski grofje«, to zanimivo delo iz naše krajevne zgodovine, prihaja letos že četrtrič po osvoboditvi na deske našega odra. Celjski grofje — že od nekdaj so burili pisateljsko domišljijo. V ospredju je bila vselej tragedija Veronike Deseniške, ki predstavlja v nekem smislu očlovečenje tistih pravic, za katere se je naše ljudstvo borilo skozi stoletja. Ob Bratku Kreftu se omenja predvsem Anton Novačan, ki je s svojim »Hermanom Celjskim« (1928) zagovarjal tezo, da so bili celjski grofje utemeljitelji jugoslovanskega nacionalizma in da je bila njihova težnja po razširitvi ozemlja zarodek velike jugoslovanske države. Kot nasprotnik te ideje se je mladi Kreft za pisanje svoje drame o Celjanih

(1932) temeljito oborožil z zgodovinskim gradivom. Že sam bežen vpogled v zgodovino mu je povedal, da celjski grofje niso bili in tudi niso mogli biti nosilci slovenskega ali celo jugoslovanskega nacionalizma. Začetki nacionalizma so se pojavljali pri meščanskem razredu, ki pa je bil pri nas v tisti dobi šele v zarodku. Svojih fevdalnih prednikov Slovenci nimamo. (In če bi jih imeli, ali bi se z njimi ponašali?!) Celje je v srednjem veku politično pripadalo nemški državi in njegovi grofje so bili Nemci. Tako govore zgodovinski viri.

Gotovo je simpatična ta zgodovinska eksaktnost mladega Krefta, dasi je pri pisanju svoje drame izpričal popolnoma osebni pogled na zgodovinsko snov. Pisateljska svoboščina mu to dovoljuje. Za razumevanje »Celjskih grofov« je potrebno, da se opremo na avtorjevo analizo.

»Celjani so mnogo potovali, in Celje je moralo imeti dobre poštne zveze s svetom. Prav gotovo so izvedeli za marsikatero stvar, ki se je godila po svetu, in tako tudi celjski tržani (okoli leta 1428) niso bili neobveščeni o stremljenjih in zmagah razrednih tovarišev po Italiji, s katero so imeli celjski grofje zveze, tudj romarji so hodili v Rim itd., tako da si ni treba o celjskih tržanih predstavljati kaj malopomembnega, o čemer priča še posebej dejstvo, da so imeli svoje, meščansko sodišče. Veronikin zagovornik je moral biti meščan in njegov zagovor kakor tudi oprostitev, ki so jo izrekli sodniki, sta preprečila Hermanu »zakonit« umor. To je bilo gotovo močno dejanje celjskih tržanov proti svojemu gospodarju, ki je bil obenem njihov najvišji sodnik, dasi so Habsburžani oporekali nekaterim sodnim pravicam Celjskih. Naj bo že, kakor hoče, zanimivo je poleg tega še dejstvo, da se nobena druga podrobnost o tem procesu ni zabeležila in da nam tudi ime zagovornika ni znano. Bržkone se je Herman maščeval nad njim in ga spravil s poti, kar vendar ni bilo čisto nič nenavadnega. Vsa Evropa je bila tako rekoč v plamenu razrednih borb, medsebojnega klanja posameznih fevdalcev, Anglija se je še vedno borila s Francijo, kjer je ob času Veronikine smrti nastopila devica Orleanska, Turki so grozili z juga, Husiti so bili še vedno zmagovalci (četudi so v Kostnici že davno zažgali Jana Husa). Razmere v cerkvi se niso izboljšale. Samostani so bili leglo uživanja in razvrata, duševno obzorje nižjih duhovnikov je bilo zelo plitko. Po večini so komaj znali brati in nekateri so se pečali z obrtjo. Posebno je bila razvita gostilničarska obrt. Trgovina z odpustki je cvetela, celibata se niso držali itd. Kljub vsemu je poleg bede vladalo razkošje, v mestih, kjer so se meščani opomogli do blaginje, se je gojila tudi »nova« duševna kultura — zgodnja renesansa ali zgodnji humanizem. Univerze v Pragi in na Dunaju so bile prizorišče borb, pred vsemi pa so stale univerze italijanskih mest. Tudi pariška je bila znana. Počasj se je tolkel meščanski razred skozi fevdalne gospodarske in politične razmere, toda kolo družbe je šlo naprej. Borba meščanov je bila za družbeni razvoj progresivnega značaja, četudi so jo marsikateri kompromisi zavirali ali ustavljali, toda samo začasno. Velika francoska revolucija je krona te borbe. V njej doseže borba meščanstva svoj višek. Meščanstvo je postalo vladajoči in odločujoči razred v družbi. Začne se doba modernega kapitalizma in meščanske reakcije, ki ima svojo antitezo v progresivnem proletariatu. Ta dva si stojita danes prav tako nasproti, kakor so si stali nasproti iz časa celjskih grofov fevdalci in meščani.« (B. Kreft: uvod h knjižni izdaji »Celjskih grofov«, 1932.)

Zgodovinski dogodek, ki nam je po zgodovinskih virih dovolj okvirno ohranjen, pa Kreftu vendarle ni bil pripomoček za samo fabuliranje. Zgodovinsko resnico je hotel podati predvsem s svojimi značaji. Tudi se je dovolj podučil o dramaturgiji zgodovinske drame, da je našel srečen kompromis med šekspiriziranjem (v ospredju je človek, njegov značaj, zgodovina je samo okvir) in šileriziranjem (značaji so samo približno očrtani, zato da so lahko nosilci neke ideje, predvsem ideje avtorjevega časa, ki so infiltrirane v določeno zgodovinsko okolje). Kreftu je bil potreben predvsem drugi princip: v času, ko je bila revolucionarna zavest še kako potrebna, je preko zgodovinskega dogodka in življenja Celjanov izpovedal miselnost svojega časa. Tako da govoriti svojim pozitivnim junakom ideje, ki so bile v tridesetih letih našega stoletja izredno žive. Gotovo je, da se je ob času nastanka teznost drame manj čutila kakor danes, ko so uresničene ideje, ki jih manifestira avtor v zgodovinskem okviru. Vendar nima delo danes nič manjšo zgodovinsko in uprizoritveno upravičenost. Friderik je prikazan v odnosu do Veronike tako, kakor je bilo edino možno, brez meščanske romantike: kot lahko-miselnež, razbrzdan človek: zgodovina nikjer ne omenja, da bi kdaj branil Veroniko. Delo je poskus svetovnonazorske opredelitve: tako je treba gledati zgodovino, v luči dialektike, dogodka in ljudi pa prikazati v taki pojavno možni obliki, ki ne idealizira, marveč domala znanstveno dokazuje.

BEŽEN POGLED NAZAJ

Bežno se ozrimo na letošnjo sezono in pogledimo, kaj nam je dala in kaj nam je od načrtanega programa vzela. Običajno je že tako, da en sam spodrselj vrže na celoto večjo senco, kot je sam velik, da pretehta vse tisto, kar je bilo dobrega in vrednega. Vendar bodimo kritični in ne malenkostni. Začetek je obetal vse najboljše, kazalo je tudi, da nam bo denar odmerjen tako, kakor smo pričakovali in kakor smo si zamislili sezono. Dali smo prednost uprizoritveni plati, potem pa se je nenadoma pokazalo, da uprizoritev ne rešuje vselej repertoarnega izbora. Nobenih anket še nismo razdelili, (in če jih bi, bi nam samo potrdile slabe izkušnje izpred davnih sezon,) torej sodimo samo po sebi in po občutku, kako je publika dela sprejemala. Ali je ta občutek vselej in stoodstotno

zanesljiv, o tem lahko vsak zase sodi. Zanesljive pa tudi niso dnevne ocene v tisku, saj so odraz določene (poklicno zainteresiranega) pogleda na gledališče, ne pa publike v celoti. Naj bo tako ali tako, stvari so precej delikatne, skušajmo se približati resnici. Od napovedanega repertoarja sta odpadli dve deli: Shakespearov »Koriolan« in pa Anouilhova »Evridika«, oboje zaradi mizernih razmer, v katere je gledališče padlo po restrikcijah v prejšnjem proračunskem letu in pa zaradi nadaljnjega zmanjševanja sredstev v drugi polovici letošnje sezone. Vendar prihranimo to tožbo za konec tega orisa. Začetek je bil namreč gledališki v pravem, razveseljivem pomenu besede: razburil je občinstvo proti in za (bolj za) Korunov koncept uprizarjanja Cankarjeve komedije »Za narodov blagor«. Prijetno vznemirjenje ali kakor že pravijo: gledališki dogodek. Potem je prišel »Rašomon« Kani novih, ki je bil vabljen gledališki eksperiment, resda ne v avantgardnem smislu, vendar po ambientu in eksotičnosti dogajanja dovolj sprejemljiv. Z dramatisacijo Dumasovih »Treh mušketirjev« nismo prav zadovoljni. Več smo pričakovali, izbor smo utemeljevali z ljudskostjo popularnega romana. Nekam izmuznila se nam je iz rok uprizoritev, zdrobila v igralsko nepomembnost, in premalo humorna (kot parodija) je tudi bila. Benaventejeva »La Malquerida« — no, z njo smo prebili led. Velike strasti, velike solistične partije, zmerom razburljiv konflikt med ustaljeno ljudsko konvencijo in tistim, kar terja kri. Dobili pa smo po dolgem letu spet nazaj v Celje kot gosta Dina Kadojevica, ki se je zares potrudil, da je dal temu malce zastarelemu delu sprejemljivo odrsko podobo. Zarko Petan: »Beseda ni konj«. Nadaljevanje celjske tradicije, iskanje novih oblik za satirični kabaret — v tem je nedvomno uspel Franci Križaj, ko si je izmislil televizijsko oddajo.

Potem sta prišli obe slovenski noviteti. »Podstrešje« Janeza Žmavca in »Cvetje zla« Dominika Smoleta. Obolus slovenski dramatik? Za občinstvo pa, kot kaže, preveč naenkrat. Nismo še na zeleni veji. Celjsko gledališče se pač tudi tej tradiciji ni hotelo izneveriti. (Kje so tedni slovenske dramatike v Celju?! ... Denarja ni). Pa tudi dramatikov ni veliko. Ni lahko pisati za gledališče. Marsikdo bi že davno vrgel puško v koruzo. Vztrajamo, ker pač tudi Slovenci moramo imeti svoje nacionalno gledališče, po katerem nas

bodo spoznavali drugi. (Pravzaprav naj to ne izzveni kot opravičilo, samo kot pojasnilo!)

Potem smo začeli sprejemati 80-odstotne prejemke. Pa to bi človek še razumel, če bi bil kje prihranjen denar za opremo predstav. Denarja pa ni. (Oprostite, da se tako vztrajno vpleta tale stavek. Skrajno banalen je in skoraj v nikakršni zvezi s tem, kar publika vidi in hoče videti na odru. Za svoj denar, seveda). Ker smo se tako morali odreči Shakespearu in Anonilhu, smo povabili režiserja Marjana Belina, ki nam je postavil na desko Plautova »Dvojčka«. Predstava ni stala bogvekej, ni pa tudi bogvekej uspela. Potem smo na hitrico pripravljali Cankarjeve politične spise, ki bi skoraj nič ne stali, spregovorili pa bi s Cankarjevo besedo o stanju kulture pri nas — torej dovolj žgoče in resnično — pa nam je zbolel igralec. Prehude delovne obremenitve ansambla, utrujenost, bolezn, priprave za »Celjske grofe« na prostem — druge rešitve ni bilo: ker smo bili še na dolgu za eno abonmajsko uprizoritev, smo povabili MGL, ki nam je odigralo za abonente Djukićevo komedijo »Bog je umrl zaman«. Menimo, da je taka poteza, ki je v praksi gledaliških hiš pogosta, ugodna tako za nas kakor za publiko, saj prinaša s seboj osvežitev tako glede repertoarja kakor igralske zasedbe. Če vzamemo še pravljico o »Dedku Mrazu« za naše najmlajše ob Novem letu, pa smo sezono obrali skoraj do kraja.

Razpis za vezani abonma nam je menda uspel. Vsaj po polni hiši sodeč. Gostovala so naslednja gledališča: Drama SNG Maribor z Grumovim »Dogodkom v mestu Gogi«, MG ljubljansko s Hochuthovim »Namestnikom«, Drama SNG Ljubljana z Boltovim »Človekom za vse čase« in zagrebska Komedija s Foem »Sedma: ne kradi!« Izven abonmaja je gostovala še Mala drama iz Ljubljane z Albeejevo »Zgodbo iz živalskega vrta« in Goriško gledališče z Machiavellijevo »Mandragolo«. Štirikrat smo snemali na ljubljanski TV.

Vztrajno upamo, da se nam bodo vremena vendarle prav kmalu zjasnila. Potrudili se bomo, da vam bomo našli tudi v teh okoliščinah primeren repertoar. Vas pa prosimo, da ostanete še naprej naš reden obiskovalec in tako pripomorete, da ublažimo zdanjo krizo.

Še enkrat »Herman Celjski«

Za uprizoritev Novačanovega »Hermana Celjskega« v okviru Celjskih grajskih iger 1965 je SLG Celje izdalo publikacijo, v kateri je objavljen tudi moj prispevek o gostovanju mariborskega SNG s tem delom v Celju v dneh 3. in 4. maja 1930. Ta zapis je bil napisan po spominu, ko sem bil po hudi operaciji v celjski bolnišnici brez potrebne dokumentacije. Tako se je zgodilo, da sem napačno zapisal, da je pri tem gostovanju nastopil v naslovni vlogi Danilo Gorinšek. Pri obeh takratnih predstavah pa je dejansko nastopil v vlogi Hermana **Vladimir Skrbinšek**. Ker gre za zgodovinsko točnost, objavljam še naslednji izpis iz Celjske »Nove dobe« z dne 5. 5. 1930, št. 36: »Mariborsko gledališče . . . si je nadelo z uprizoritvijo tega dela težko nalogo. Režija g. Jožeta Koviča je črtala 4. dejanje, vendar pa ni bilo opaziti večje vrzeli . . . Hermana II. je podal g. Skrbinšek z močno dramatikom in enotno ustvarjalno linijo . . .«

Fedor Gradišnik

Tovarišu Josipu Pelikanu se najtopleje zahvalujemo za stilni okvir za ogledalo, ki nam ga je podaril z namenom, da bi ga uporabljali kot scenski rekvizit. S to javno zahvalo se posredno obračamo še na druge ljubitelje gledališča. Opozorili bi radi javnost na ta lepi in že skoraj pozabljeni običaj, po katerem so si gledališke hiše že od nekdaj pridobivale velik del stilnega pohištva in druge scenske opreme.

HOKEJSKO DRŠALNI KLUB CELJE NAM JE Z IZREDNIM RAZUMEVANJEM IN BREZPLAČNO ODPSTOPIL DRŠALIŠČE ZA UPRIZORITEV »CELJSKIH GROFOV« NA PROSTEM. TAKO NAŠE POLETNE IGRE VENDARLE NISO PADLE V VODO ZARADI NEDOGRAJENEGA PRIZORIŠČA IN AVDITORIJA NA STAREM GRADU. V SVOJEM IN V IMENU NAŠE PUBLIKE SE HDK CELJE NAJTOPELEJE ZAHVALJUJEMO. ENAKO ZAHVALO SMO DOLŽNI TUDI UPRAVNEMU ODBORU AD »KLADIVARJA«, KI NAM JE BIL PRIPRAVLJEN ODPSTOPITI SVOJE IGRIŠČE. TO JE BIL LEP IN POMEMBEN PRISPEVEK CELJSKIH SPORTNIH DRUŠTEV CELJSKI KULTURI.